

Universal Journal of Theology

e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 2, Yıl/Year: 2022 (Aralık/December)

Osman Güman, *Nahiv ve Fıkıh Usulü İlişkisi -el-İsnevî Örneği-*

Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017, 397 sayfa.

Değerlendiren/Reviewed By

Nurullah AKDENİZ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, İslâmî İlimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Graduate Student, Pamukkale University, Institute of Islamic Studies,
Department of Arabic Language and Eloquence, Denizli/Turkey

nurullahakdeniz12@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-8411-1098>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Geliş Tarihi/Date Received: 11/11/2022

Kabul Tarihi/Date Accepted: 29/11/2022

Yayın Tarihi/Date Published: 31/12/2022

Osman Güman, *Nahiv ve Fıkıh Usulü İlişkisi -el-İsnevî Örneği-* Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2017, 397 sayfa.

Geçmişten günümüze köklü bir edebi geçmişe sahip olan Arap dili, Kur'ân-ı Kerîm'in gönderilmesiyle beraber İslam alimleri tarafından daha çok önem verilmiştir. Dilin yapısıyla ilgili ilimler ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi olan Nahiv ilmi ise dilin mantığını ortaya çıkaran bir ilim olmuştur. Bu alanda birçok eser kaleme alınmıştır.

İşbu eser fıkıh usulündeki nasların ve hukukî sözlü işlemlerin yorumunda temel zemini oluşturan dil bahislerinin önemine dikkat çekmek üzere kaleme alınmıştır. Güman eseri kaleme almadaki amaçları arasında:

- Dil bilgisi kurallarının anlam üzerindeki etkisine ve sözlü yazılı bir metni yorumlamadaki önemine dikkat çekerek, fıkıh ve fıkıh usulü ilimleriyle iştiğal etmek için genelde dil ve özelde nahiv bilgisinin vazgeçilmezliğini vurgulamak.

- Nasları ve sözlü işlemleri yorumlamada esaslı rolü olan nahiv kurallarını tespit ederek örnekler üzerinde uygulamak,

- Fıkıh ekollerinin birbirine nispet ettikleri görüşlere ait nakillerin doğru olup olmadığını imkan ölçüsünde tespit etmek.

- Bazı dil kurallarına ilişkin mülahazalarda bulunmak ve yeni görüşler teklif etmek.

- Fıkıh usulü ile fıkıh ilmi arasında köprü vazifesi gören tahrîcu'l-fürû ilminin önemini ve gerekliliğini, nahiv kuralları çerçevesinde vurgulamak, şeklindeki maddeleri sıralamaktadır. (s. 21)

Eser, yazarın doktora çalışması olup daha sonra Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi tarafından kitap haline getirilmiştir.

Eser önsöz, giriş, dört bölüm, sonuç, bibliyografya ve dizinden oluşmaktadır. Birinci bölümde nahiv ve fıkıh usulü ilişkisi kuramsal açıdan incelenerek fıkıh usulcülerinin görüşlerine yer vermiştir. Usulcülere göre fakihin ne kadar nahiv bilmesi gerektiği üzerinde durulduğunu ve bunun hakkında kimler söz söylediğini aktarmaktadır. Nahiv kurallarının öğrenilmesinin ne ölçüde önemli olduğu sorularına cevaplar arandığını ve bazı müçtehitler ile nahivciler arasında geçtiği nakledilen ve nahiv ile fıkıh meseleleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyan birkaç tartışmayı sıralamaktadır.

Güman ikinci bölümde ise kapsam sorunu başlığı altında umum lafızlarını, tahsis yollarını, fıkıh usulü dizgeline yakın bir sistematiğe ve nahiv kuralları ile ilişkilendirilmesi suretiyle açıklamaktadır. Yazar bu bölümde iki esaslı soruya cevap bulmaya çalışmaktadır. Bunlar:

- Arap dilinde umum ifade eden lafızlar nelerdir?

- Âm lafızların kapsamını belirlemenin yolları nelerdir?

Arap dilinde umum ifade eden lafızları anlatırken bunları üç ana başlık altında toplayan yazar ayrıca umuma delaleti hususunda tartışmalı olan kul-

lanımlara da yer vermektedir. Konu hakkında bilgi verirken nahiv alimlerinden ve fakihlerden nakledilen rivayetlerle desteklemektedir. Örnekleri ise ayet ve hadislerden seçerek alimlerin görüşlerini değerlendirmektedir. Tahsis yollarını anlatırken de üç ana başlık altında umurun lafzi kayıtlarla tahsis edilmesi, umurun mefhum-i muhalif ile tahsis edilmesi lafız dışı tahsis yolları olarak sınıflandırmaktadır. Eserin genel ağırlığı ikinci bölümde işlenmekte olup konu detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde atıf harfleri ve harf-i cerler gibi edatların hakiki ve mecazi anlamları üzerinde durmaktayken, dördüncü bölümde ise yazar fiiller ve türemiş kelimelerle ilgili kurallara yer vermektedir.

Güman eserinin kaynakları arasında öncelikle İsnevî'nin el-Kevkebu'd-dürri'sini zikretmektedir. Daha sonra ise Tahrîcu'l-fürû', Zinetu'l-arâis ve el-Vusûl ilâ ilmi'l-usûl gibi tahrîcu'l-furû literatürü ile usul ve furû kitaplarından faydalanmaktadır. Farklı görüşleri serdetmek için ise Şafii mezhebinden Şâfiî'nin el-Ümm, Cüveynî'nin el-Burhan, Hanefi mezhebinden Ebû Zeyd ed-Debûsî'nin Takvîmu'l-edille, Serahsî'nin el-Mebsût, Abdulazîz el-Buhârî'nin Keşfu'l-esrâr, İbn Hümmâm'ın Fethu'l-kadîr ve et-Tahrîr, Alî el-Kâri'nin Fethu'l-Bâbi'l-İnâye, Timurtaşî'nin el-Vusûl ilâ ilmi'l-usûl, Mâlikî mezhebinden el-Karâfî'nin el-Furûk, eş-Şâtıbî'nin el-Muvâfakât, Hanbeli mezhebinden İbnu'l-Lahhâm'ın el-Kavâid ve'l-fevâid, İbnu'l-Kayyîm'in Bedâiu'l-fevâid ve İlamu'l-muvakkîn, Zeydiyye mezhebinden eş-Şevkânî'nin İrşâdu'l-Fuhûl eserlerinden faydalanmaktadır.

Eser çokça geniş dipnotlarla okuyucuyu boğmaksızın yazılıp genel olarak akıcı bir dille ve akademik dilin dışına çıkılmadan yazılmıştır. Ancak bazı yerlerde cümlelerin uzatılmasından dolayı okuyucuyu zorlayacak tahlillere gidilmesine sebep olabilir. Bu uzun cümleler eserin akıcılığını zedeleyecek çoklukta olmasalar bile göze batmaktadır. Bazı yazım ve noktalama hataları olsa da bunların yazarın gözünden kaçtığı izlenimini vermektedir. Örneğin "Hz. Peygamber Adetli kadın ve cünüp Kur'ân'dan hiçbir şey okumaz" cümlesinde cünüp kelimesi ile Kur'ân arasında virgül konulmadığı için anlatım bozukluğu meydana gelmektedir. Ayrıca içindekiler kısmındaki numaralandırma sadece sayı veya sadece harf ile olsaydı bu okuyucuyu çok yormayacak bir durum haline gelir ve alt başlık üst başlık ilişkisi ve gruplamasını karıştırma ihtimali daha da azalır. Ancak numaralandırma hem sayı hem de harf kullanılıp bazen de romen rakımların kullanılmasıyla okuyucunun zihni karışabilir duruma gelir ve tasnifte hata yapma ihtimaline düşebilir.

Nahiv ve fıkıh usulü ilişkisinin anlamak ve ne denli bir etkileşim olmuştur vb. sorulara cevap olmak hasebiyle eser, önemli bir başvuru kaynağı durumundadır. Genişçe verilen örnekler yelpazesıyla ve delil olarak getirilen nakiller sayesinde okurun aklında bir soru bırakmayacak kadar disiplinli ve titizlikle yazılmıştır.